

так і гуманізм. Його реалізація також пов'язана з характеристиками суспільної безпеки не тільки діяння (умова, яку вже не можна змінити), але й характеристик суспільної безпеки особи та суспільної безпеки місця (вплив колективу осіб, кризова обстановка, вимушеність вчинити певне діяння). Як надмірна жорстокість КВ, так і надмірна беззастережна м'якість (як зараз) призводить до обурення суспільства, потерпілих, спадання авторитету держави, втрати віри в безпеку.

Висновки. Якщо Ч. Беккарія, наголошував на неминучість покарання, то в сучасних умовах є необхідність відстоювати неминучість ЗКПХ. ЗвКВ — прояв реалізації ПГ в кримінальному праві. Але незастосування ЗКПХ не можна розглядати як прояв ПГ, це прогалина закону, яку необхідно усувати. Для того є декілька шляхів. В санкції ч. 2 ст. 389 КК України можна передбачити альтернативне покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років для того, щоб на діяння всіх осіб, які скоїли злочин, незалежно від їх соціального статусу, можна було б відреагувати застосуванням ЗКПХ. Необхідно формалізувати правила застосування заохочувальних норм, враховуючи ознаку суспільної небезпечності особи. Якщо, особа вже вчиняла злочин, за який була ЗвКВ, то при вчиненні нового злочину слід було б обмежити таку можливість. *За рахунок цього, в тому числі, досягається баланс в реалізації ПГ щодо суб'єктів кримінальних правовідносин.*

ЗАГОДІРЕНКО П. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального права

ПРАВОВА ПРИРОДА СПІВУЧАСТІ У ЗЛОЧИНІ

Відносно того чи іншого явища можна говорити про різні аспекти його природи (соціальна природа, економічна, етична, політична, права і т. д.).

Досить часто в теорії кримінального права, вживається термін «правова природа» в прив'язці до того чи іншого правового явища. Зручність використання даної категорії і універсальність випадків, коли вона може бути вжита, як правило, відсувають на другий план питання про змістовне навантаження та значення цього поняття.

У більшості випадків «правова природа» сприймається як «дане», без аналізу її сутності (в первісному значенні як «що вийшов з права»). А тому нерідко адекватність використання даного словосполучення в науковому обігу виявляється досить сумнівним. Термін набув характеру

«оборотного канцеляризму», уживаного у всіх тих випадках, коли є труднощі у виборі «назви» наукового питання.

Дослідженню сутності та правової природи співучасті в вітчизняному кримінальному праві повсякчас приділялась значна увага. Так, окремі напрацювання в рамках поставленого питання містяться в роботах таких вчених як М. С. Таганцев, Ф. Г. Бурчак, П. І. Гришаєв, М. І. Ковальов, Г. А. Крігер, М. І. Козлов, В. М. Кудрявцев, Л. Д. Гаухман, В. В. Кузнецов, О. В. Савченко, С. А. Тарарухін, П. Л. Фріс, Г. П. Жаровська, О. О. Кваша, Д. М. Харко, В. І. Малихін, А. В. Наумов, І. П. Малахов, В. П. Малков, А. А. Арутюнов, С. С. Аветисян, А. А. Пушкін та інших.

Підтвердженням достатньо частоті вживаності терміну «правова природа» слугує вислів О. А. Красавчикова: «Категорія «юридичної природи» міцно увійшла в нашу юридичну термінологію» (*Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве // В кн.: Он же. Категории науки гражданского права. Избранные труды: В 2 т. Т. 2. — М.: Статут, 2005. — с.229*). Однак її поняття, зміст та особливості, що впливають на пов'язані з нею явища юриспруденції та професійного побуту, часом залишаються невивченими, маються на увазі в численних дослідженнях як щось саме собою зрозуміле. Тому на доктринальному рівні важливо визначитися: що ж утворює зміст і сутність поняття «правової природи співучасті у злочині».

А. А. Арутюнов, висувачи системну теорію співучасті, в обґрунтуванні пише про «акцесорну природу співучасті», «акцесорну ідею», «акцесорну теорію» та «акцесорний характер співучасті» (*Арутюнов А. А. Системный подход к общей теории соучастия в преступлении: Дисс. ... канд. юрид. наук. — М.: Московская академия предпринимательства при Правительстве г. Москвы, 2001. — с. 34*).

Автори Енциклопедії кримінального права задля визначення правової природи співучасті вдаються до теоретичного обґрунтування кримінальної відповідальності співучасників у кожній із форм і видів співучасті (*Энциклопедия уголовного права. Т. 6. Соучастие в преступлении. — Издание профессора Малинина — СПб ГКА, СПб., 2007. с. 12*).

З аналізу літератури в рамках проблематики помітно, що категорія «правова природа співучасті» застосовується в одному і тому ж значенні з такими поняттями як «ідея», «теорія», «характер» і т. д. Однак, правова природа — поняття ширше і далеко не однопорядкове з такими категоріями як, наприклад, теорії кримінальної відповідальності співучасників. Тому, така еkleктичність та неоднозначність застосування вказаної категорії зумовлює необхідність її подальшого дослідження.

Поняття «природа» не є спеціальним юридичним терміном. Для з'ясування сутності «правової природи», в першу чергу, слід вдаватися до онтологічного (що є природа) і аксіологічного (у чому її цінність) осмислення аспектів цього словосполучення.

Лексемний аналіз «природи» у всьому різноманітті терміну вдало виконав В. І. Даль. Одне з його визначень природи: «властивість, якість, приналежність або сутність». (*Толковый словарь Даля В. И. онлайн — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=33359>*). В одному з джерел вітчизняної лексикології міститься і таке поняття природи: «сушность, основное свойство чего-либо» (*Словарь русского языка: В 4-х т. / РАН, Ин-т лингвистич. исследований. — 4-е изд., стер. — М.: Рус. яз.; Полиграфресурсы, 1999. Т. 3. П—Р. — с. 437–438.*).

За межами права під природою речей зазвичай розуміється їх основна якість або істотна ознака. При цьому істотною повинна вважатися лише та ознака, з виключенням якої знищується в цілому саме поняття, руйнується уявлення про будь-що.

Тому, правовою природою співучасті у злочині слід визнавати ті сутнісні ознаки спільного скоєння злочину, окреслені кримінальним правом, за відсутності (вилучення) яких, руйнується співучасть як така.

Буквальне тлумачення ст. 26 КК України дає змогу виокремити основні сутнісні ознаки співучасті, а саме:

а) об'єктивні:

– декілька (два і більше) належних суб'єктів злочину (кількісна ознака);

– спільність участі суб'єктів злочину;

– спільність наслідків;

– суспільна небезпечність діянь суб'єктів злочину;

б) суб'єктивна:

– єдність умислу суб'єктів злочину.

Розвиваючи думку про сутнісні ознаки, що визначають правову природу співучасті, слід звернути увагу на наступне: у разі вилучення кількісної ознаки (декілька суб'єктів злочину) або спільності участі суб'єктів злочину, матимемо одноособове скоєння злочину. Вчинення суспільно шкідливих, суспільно корисних, або малозначних діянь взагалі виключатиме злочинність скоєного. Єдність (спільність) злочинного умислу співучасників — сутнісна ознака, без якої співучасть у злочині перетворюється на простий збіг виконавців злочину.

Отож, на наш погляд, правова природа співучасті у злочині є такий обсяг сутнісних характеристик досліджуваного явища, який дає змогу стверджувати, що конкретне суспільне діяння вчинено з порушенням кримінального закону, воно відрізняється від одноосібного скоєння злочину та випадкового збігу виконавців злочину, а також вчинено особами, які є належними суб'єктами та діяли з єдиним спільним умислом.